

СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Антонюк В. І.

аспірант,

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна*

Марич М. Г.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту,

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-558-0-13>

РИЗИКИ ТА ПАРАДОКСИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА: ВІД ЕФЕКТУ ГІРШЛАЙФЕРА ДО КІБЕРЗАГРОЗ МСП

Цифровізація фінансової сфери змінює парадигму банківського посередництва, відкриваючи нові можливості для інтеграції малого і середнього бізнесу (МСП) у фінансову систему. Завдяки використанню фінтех-рішень, відкритого банкінгу, аналітики великих даних та штучного інтелекту, банки здатні надавати персоналізовані послуги, підвищувати швидкість прийняття рішень та знижувати операційні витрати. Водночас, цифровізація створює новий тип ризиків, пов'язаний із надмірною автоматизацією, інформаційною асиметрією та кіберзагрозами [1].

Парадокс полягає в тому, що, попри зростання прозорості та обсягу даних, які доступні банкам, ефективність ухвалення фінансових рішень не завжди підвищується. Навпаки, надлишок інформації може призводити до нераціональних рішень, формуючи так званий ефект Гіршлайфера. Це явище стає центральним у дискусії про межі та наслідки цифрової трансформації банківського сектору [2].

Ефект Гіршлайфера підкреслює, що доступність та поширення інформації без належного управління можуть спричиняти непередбачувані наслідки. У банківському секторі це проявляється в ситуаціях,

коли надлишок даних призводить до ухилення від ризиків замість їх кращого управління. Наприклад, якщо банки починають покладатися виключно на автоматизовані алгоритми оцінки ризиків, вони можуть ігнорувати специфічні аспекти бізнесу позичальника. Це може позбавити платоспроможні підприємства доступу до фінансування лише через те, що їхні цифрові показники не відповідають стандартним моделям.

Проблема посилюється надмірною автоматизацією фінансових процесів. Використання алгоритмів і систем штучного інтелекту для оцінки кредитоспроможності МСП дає змогу банкам скорочувати витрати й прискорювати процеси ухвалення рішень. Проте ці технології часто не враховують галузеву специфіку, динаміку розвитку підприємства чи локальні економічні умови. У результаті відбувається цифрова селекція – коли формально платоспроможні компанії отримують відмову у фінансуванні через «неідеальні» дані [3].

Однією з ключових проблем цифрового фінансового посередництва залишається асиметрія інформації між банками та малим бізнесом. Традиційно фінансові установи ухвалюють рішення на основі історичних даних, що обмежує доступ до кредитів для компаній без розвиненої фінансової історії. Цифрові технології, такі як відкритий банкінг та аналітика великих даних, здатні суттєво покращити ситуацію, надаючи банкам більше релевантної інформації про клієнтів. Проте надмірна автоматизація процесів може призвести до того, що алгоритми ухвалюють рішення без урахування індивідуальних особливостей підприємства, знижуючи точність оцінки ризику [3].

Ще одним викликом є невизначеність у фінансуванні МСП. У періоди економічних потрясінь банки зазвичай переходять до більш консервативних стратегій кредитування, що ускладнює доступ підприємців до фінансових ресурсів. Хоч цифрові технології й допомагають удосконалювати прогнозування платоспроможності позичальників, надмірна залежність від алгоритмів може лише поглибити проблему, обмежуючи доступ до фінансування для «нестандартних» компаній [4].

Не менш важливим фактором є цифровий розрив. Підприємства, які не мають достатнього доступу до технологій або цифрових навичок, ризикують опинитися поза межами банківської системи. Таким чином, цифровізація, покликана зробити фінансові послуги більш доступними, парадоксальним чином створює нові бар'єри для менш технологічно розвинених компаній. Це поглиблює розрив між бізнесами, що активно

користуються цифровими інструментами, і тими, хто залишається поза ними [5].

Розв'язання цих проблем потребує узгоджених дій з боку банків, держави та самих підприємців. Банки повинні розробляти гнучкіші скорингові моделі, які враховують не лише цифрові показники, а й якісні параметри бізнесу. Держава – підтримувати програми цифрової інтеграції МСП, підвищення фінансової грамотності та забезпечення рівного доступу до технологій.

Особливу увагу варто приділити проблемі цифрового розриву. Частина підприємств, особливо малі виробничі або регіональні, не мають достатнього рівня цифрових компетенцій чи доступу до сучасних фінансових технологій. Це створює нову форму фінансової ізоляції: ті, хто не інтегрований у цифрову банківську екосистему, втрачають конкурентні переваги та доступ до ресурсів. Таким чином, цифровізація, покликана забезпечити інклюзивність, у певних умовах формує нову нерівність.

Не менш важливим аспектом є ризики кібербезпеки. Розширення цифрових каналів комунікації між банками та клієнтами збільшує вразливість систем до кібератак, фішингових схем та витоку конфіденційної інформації. Зростає ризик втрати довіри до цифрових фінансових інструментів, що може мати системний ефект – зниження стабільності банківської системи та відтік клієнтів у тіньовий сектор [6].

Для систематизації зазначених аспектів можна представити їх у вигляді узагальненої аналітичної таблиці 1.

Таким чином, цифровізація фінансового посередництва – це не лише інструмент оптимізації, але й виклик для системи економічної безпеки. Баланс між ефективністю та безпекою, автоматизацією та людським фактором, інформаційною відкритістю та захистом даних стає ключовою умовою сталого розвитку фінансової екосистеми.

Отже, для подолання цифрових парадоксів в майбутньому необхідна інтегрована стратегія, що передбачає:

- адаптацію моделей ризик-менеджменту до цифрових реалій;
- розвиток цифрової грамотності підприємців;
- підвищення прозорості алгоритмічних рішень;
- координацію між банками, державними регуляторами та МСП у сфері кібербезпеки.

**Основні можливості та ризики
цифрового фінансового посередництва для МСП**

Напрямок	Потенційні можливості	Основні ризики / парадокси
<i>Доступ до фінансування</i>	Швидкий онлайн-скоринг, використання альтернативних джерел даних	Алгоритмічна дискримінація, виключення нетипових МСП через жорсткість моделей.
<i>Інформаційна прозорість</i>	Значне зниження асиметрії інформації, розвиток відкритого банкінгу (Open Banking).	Ефект Гіршлайфера – надлишкова інформація знижує ефективність рішень та може спричинити ухилення від ризиків.
<i>Операційна ефективність</i>	Зменшення операційних витрат, повна автоматизація процесів, прискорення обслуговування.	Надмірна стандартизація, втрата індивідуального підходу до унікальних бізнес-кейсів МСП.
<i>Кібербезпека</i>	Розвиток захищених цифрових інфраструктур, підвищення зручності та швидкості обслуговування клієнтів.	Кіберзагрози, високий ризик витоку конфіденційних даних, системна втрата довіри.
<i>Цифрова інклюзивність</i>	Підвищення фінансової грамотності, вихід МСП на нові цифрові ринки та платформи.	Цифровий розрив, нерівний доступ до сучасних фінтех-послуг для менш технологічно розвинених компаній.

Ефективне використання цифрових технологій має базуватися не лише на кількості даних, а й на здатності правильно їх інтерпретувати – саме це стане запорукою підвищення фінансової стійкості та інноваційного розвитку малого бізнесу в умовах цифрової економіки.

Література:

1. World Bank. Digital Financial Inclusion and Fintech Development Report. Washington, D.C. : World Bank, 2023. URL: <https://www.worldbank.org/> (дата звернення: 02.11.2025).

2. Maurer, M. The Hirshleifer Effect in a Dynamic Setting. *SSRN Electronic Journal*. 2018. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2596309 (дата звернення: 02.11.2025)

3. Goodman B., Flaxman S. European Union Regulations on Algorithmic Decision-Making and a "Right to Explanation". *AI Magazine*. 2017. Vol. 38. Iss. 3. P. 50–57.

4. European Central Bank (ECB). The Digitalisation of Finance: Opportunities and Risks. Frankfurt am Main : ECB, 2023. URL: <https://www.ecb.europa.eu/> (дата звернення: 02.11.2025).

5. UNCTAD. Digital Economy Report 2023: Cross-border Data Flows and Development. New York : United Nations, 2023. URL: <https://unctad.org/> (дата звернення: 02.11.2025).

6. European Banking Authority (EBA). Guidelines on ICT and Security Risk Management. Luxembourg : EBA, 2024. URL: <https://www.eba.europa.eu/> (дата звернення: 02.11.2025).